

Egy jó toll jelenidőnkben

Csender Levente: *Örök utca*

Igen. Fintorogjanak bár némely tudálékoskodó széplelkek az ötleten, mindezidáig csalhatatlan ösztönökre és olvasmányaimra hagyatkozva Csender Leventét jó tollú írónak, indiánosan szólva Jó Tollnak merészelem nevezni.

Mai irodalmunk művelői közt a kevés számú igazi legjobbak egyike ő, akit számomra furcsa módon novellistaként tartanak számon, ő maga is használja ezt a definíciót, holott – egyébként remekbe szabott – kisprózái a rájuk jellemző leíró-részletező stílus okán sokkal inkább a történeteket „ráérősen” mesélő *elbeszélés* műfajának jegyeit hordják magukon. Márpedig a két műfaj köztudottan nem mosható egybe, hasonlóságuk jószerivel csak a terjedelem viszonylagos rövidségében nyilvánul meg. (Aki mégse hiszi, járjon utána a Wiki-szótárban.)

Igen. Csender az a fajta elbeszélő, aki a saját korábbi megpróbáltatásai hevében megedződve, önvalója mélytudatában sejtelmesen, de szívósan munkáló küldetéstudattal figyel, érzékeli, jeleníti meg tatóngó hiányokkal síró, ám nem ritkán nagyszerűnek vélt-hazudott jelenvalóságunk bűzösen gomolygó iszonyatát, makacsul a lelegettebbek sokféle gyökerű nyomorúságára fókuszálva, attól függetlenül, hogy önhibájukon kívüli okokból vagy annak következményeként sodródtak a létezés sivár periferiájára.

A gyakran valóságosan is létező, esendő alakok, tragikus sorsok rokonszenves visszafogottsággal, a választott hősökkel való azonosulás szándéka nélkül, a saját keserű élményeit megszenvedve túlélő, külső szemlélő higgadságával történő megrajzolására jó példa – az előző kötetek logikus folytatásaként – legújabb, *Örök utca* című könyvének tizenöt elbeszélése.

Igen. Ebben a kötetben is felsejlik a szerző által soha meg nem tagadott, de túlzásba menően nem is hangoztatott erdélyiség, ugyanakkor a jórészt Tamási Áron által annak idején még jogos büszkeséggel fel-

mutatott böles, furfangos és vicces székeleyek a legkevesbé sem nyüzsögnek a kötet elbeszéléseiben, hiszen létköörülményeik változása (értsd: romlása) következtében ezek a jellemzők mindinkább elsorvadnak. Csender Levente tehát semmiképpen sem kárhoztatható az otthon maradó és/vagy onnan elmenekülni kényszerülő emberek jellemének torzulásáért, ő „csak” a torzulás okait és annak folyamatát, általános vonatkozásban az emberi sorsoknak a körülmények miatt túlságosan gyakori kiteljesedhetlenségét jeleníti meg. Mi mást kezdhetne azzal a hatalmas negatív élményanyaggal, amelynek önmagából való kiírásával segíthet bennünket a körülöttünk villódzó baljós társadalmi jelenségek és a bennünk szárba szökni igyekvő nemtelen vágyak, barbár törekvések meg- és felismerésében.

Ezzel a meggyőződéssel ajánlom mindenkinek Csender Levente *Örök utca* című könyvét. Ebbe az utcába érdemes bemenni...

Nagy Zoltán Mihály

Hiánypótlás

Király Farkas: *Sortűz*

Ha egy költő ír regényt, már eleve érdekes. Hiszen más gondolkodásmóddal, más képalkotó szemmel, közelítéssel építkezik, főként más szerkesztési elképzeléssel, mint egy „csak” szépirod. Egy lírai szövegben más arányok érvényesülnek, mint a prózában, a poéta más ívekhez szokott. Szakavatottak mondják: egy regényben nem a szereplők mozgatása, nem is a cselekmény a legfontosabb-legnehezebb, hanem a helyes arányok megtartása. Egy költő regénye – itt most kizárólag a jó regényekre gondolunk, persze – egyéni ritmusban, szokatlan hangszereléssel muzsikál.

Az isteni gondviselés különös játéka, ha egy ember fiatalsága történelmi fordulóponton esik; s még különösebb kegyelem, ha az illető nem csupán utólag, de már akkor, az események sűrűjében átérzi a korszakalkotó jelentőséget. Király Farkas 1971-ben született Kolozsvárott, és harmincegy éves koráig Erdélyben élt. Így hát tizennyolc évesen testközelből szemlélhette a romániai forradalom napjait, a Ceaușescu-diktatúra végórát. Kétségtelenül történelmi időszak, és Farkas ennek mindvégig a tudatában volt. Jómagam 1972-ben születtem Budapesten, s tizennyolc évesen itt éltem át a Kádár-rendszer kimúlását, vala-

A Magyar Művészeti Akadémia Irodalmi Tagozata Élőfolyóirat című sorozatának keretében 2018. december 6-án a 2018. évi Év Könyve díjat Kontra Ferenc *Az álom hidja* című regényének ítélte oda, a 2018. évi Könyv Nívódíjban pedig Csender Levente *Örök utca* című kispróza-kötetét és Király Farkas *Sortűz* című regényét részesítette. Összeállításunkban most két kötet méltatását tesszük közzé, Tóth Erzsébet Kontra Ferencről írt laudációja a Magyar Idők 2018. december 8-i számában olvasható. Gratulálunk a szerzőknek!

mint a „rendszer váltás” egyetlen puskalövés nélkül lezajlott politikai folyamatát, amely szintén a történelemkönyvekbe kívánkozik. Fél évvel korábban a televízió előtt ülve figyeltem a hátborzongató romániai eseményeket. Például az apró faluba, Szilágymenyőbe száműzött lelkész, Tökés László istentiszteletét, melyet – csodába illően – a magyar állami, akkor még MSZMP-s köztvéte teljes egészében leadott vasárnap este, A Hét című politikai műsorban. S az egyórás program végén a kommunista odaállású műsorvezető, Aczél Endre azzal a szertartásos mondattal búcsúzott tőlünk, nézőktől: „Önök történelmet láttak élőben.”

Király Farkas ezt a történelmet sorkatonaként látta, és ennek irodalmi krónikája a Magyar Napló Kiadó gondozásában megjelent *Sortűz* című regény. Az 1989 decemberében lezajlott romániai forradalomról sok írás és film készült, ám az eseményeket a sorkatona szemszögéből láttató művek száma elenyésző – különösen magyar nyelven. Ezért bátran hangsúlyozhatjuk, hogy a *Sortűz* hiánypótló alkotás. Kevésbé csodálkozhatunk azon, hogy csak közel három évtized elteltével vehetjük kézbe. A sorsfordító korszak sűrűjében nehéz tárgyilagosságnak maradni, nehéz a szépírásához szükséges józan arányok mentén gondolkodni – az írónak el kell távolodnia tárgyától, hogy érzelmi túlfűtöttség nélkül, objektív elbeszélőként dolgozhasson. Például egy neves lengyel költőnő, Anna Świrszczyńska (1909–1984) ápolónőként végigharcolta az iszonyatos vérvesztéssel járó 1944-es varsói felkelést. Ám csak kerek harminc évvel később, 1974-ben készült el *Barikádok építettem* című, a tragédiának emléket állító verseskötetével. Addigra sikerült megszabadulnia a versírást akadályozó lelki-érzelmi sokktól.

Ha egy szerkesztőként is dolgozó költő ír regényt, a helyes arányok mellett ötletes tagolásra számíthatunk. Király Farkas az Irodalmi Jelen prózarovatának, illetve jó néhány évig az Ambroozia világhálós folyóirat szerkesztője, nem csoda hát, hogy regényét nagyszerű felosztással teszi olvashatóbbá. A *Sortűz* naplószerűen építkezik, afféle 140 oldalas krónika: 1989. szeptember 29-től 1990. január elsejéig tart. Az egyes fejezetek címe egy-egy nap, például *október 25.*, *december 22.* – a reális terjedelemben érdeklődés persze nem jutott minden napnak külön szakasz, és az is érthető, hogy az események felgyorsulásával a december hangsúlyosabb. Az egyes napokat akár önálló novellaként is olvashatjuk.

A fiatal Krúdy

Egy tördelőként is dolgozó költő regényében nem meglepő, ha egyéni tipográfiai megoldásokkal találkozunk. Király Farkas a Parnasszus folyóirat és számos könyv tördelőszerkesztője, és kreativitása a *Sortűz*-ben is megnyilvánul: többféle betűtípus és -méret váltogatja egymást, akár egyetlen oldalon belül is, tudatosan alkalmazott élességgel és halványulással, vagy éppen eltűnéssel (lásd a 140. oldalt).

A könyv hátsó borítója azt ígéri, hogy ez a mű „magas szépirodalmi értéket képvisel”. Olvasóként ezt feltétlenül megerősíthetjük. A cselekményről a laudációban hallgatunk – tömören csak annyit említünk, hogy négy főszereplő van: egy-egy magyar, román, szász és szerb sorkatona, s mind román egyenruhába bújtatva. Egyikük meghal, másikuk maradandóan megroppan, s van, aki sértetlenül túléli. Király Farkas is a túlélők közé tartozik – hála a Gondviselésnek, hogy ezáltal a magyar irodalom gazdagabbá válhatott egy *Sortűz*-szel!

Zsille Gábor